

Asia: VN/8392/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

2 a § Maksun periminen / Uttag av avgif

-

2 b § Päättös maksukyvyyn mukaan määräytyvästä maksusta / Beslut om avgift som bestäms enligt betalningsförmågan

-

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu / Avgift för oanvänd service

Käyttämättä jätetyistä palveluista perittävän maksun ulottaminen koskemaan kaikkia palveluita on itsessään hyvää tarkoitukselliseksi katsottava. Asiakkaan vastuun lisääminen ja palveluiden käytön tehostaminen ovat hyviä tavoitteita, mutta EKL haluaa kiinnittää huomiota oheiseen:

Käyttämättä jääneestä palvelusta perittäväksi maksuksi on esityksessä ehdotettu enintään 50,80€/kerta. Tämä määrä on verrattain suuri muun muassa maksuttoman hoitajakäynnin peruuttamatta jättämisen kohdalla. Maksutonta käyntiä varattaessa tulee asiakkaalle tehdä mahdollisimman selväksi peruuttamisen olennaisuus, jos asiakas on estynyt käyttämään palvelua. Samalla tulee varmistaa, että asiakas on ymmärtänyt peruuttamisen ja perinnän ehdot. Palveluiden peruuttamiselle tulee myös taata riittävän joustavat ehdot, jotta perittävän maksun pelko ei asetu esteeksi esimerkiksi kiireisen hoitaja-ajan varaamiselle.

Paitsi palvelun perumisen, myös varaamisen yhteydessä tulee nykyistä tehokkaammin hyödyntää digitaalisia palveluita, joita on kehitettävä käyttäjäystävälliseen suuntaan. Samalla tulee myös huomioida, että erityisesti ikäihmisten keskuudessa puhelimitse asiointi on edelleen ensisijainen ja toivotuin tapa asioida sosiaali- ja terveydenhuollossa. Peruminen on mahdollista tehdä asiakkaalle nopeaksi ja vaivattomaksi, minkä ohella myös on mahdollisuus erinäisiin muistutuspalveluihin. Täten taataan tehokkaampi palveluiden käyttöaste ja asiakastyytyväisyys. Ajanvarausjärjestelmiä tulee

kehittää erityisesti muistutustoimintojen suhteen. Erityisen olennaista tämä tulee olemaan pitkälle kalenteriin venyvien tapaamisten suhteen.

5 § Maksuttomat terveystalvelut / Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Nyt suunniteltujen perusterveydenhuollon hoitajakäyntien lisäksi myös lääkäripalvelut on ehdottomasti säädettävä maksuttomiksi ja maksukatot on yhdistettävä palveluissa, lääkkeissä ja matkoissa.

Asiakas- ja palvelumaksut tai lääkehoidon kustannukset eivät saa muodostua esteeksi palveluiden ja hoidon saamiselle ja toteutumiselle. Avoterveydenhuollon käyntimaksujen tulee olla maksuttomia. Asiakasmaksujen tulee olla yhdenmukaiset valtakunnallisesti ja niiden kohtuullistaminen tai perimättä jättämisen käytänteet ja soveltamisohjeet tulee laatia valtakunnallisiksi ja sitoviksi.

Etäpalveluiden maksullisuuden erillinen määrittäminen on tervetullut ja tarpeellinen uudistus, johon ehdotuksessa on tartuttu. Tämä rohkaisee toivon mukaan palveluiden järjestäjät tehostamaan palveluitaan ja kehittämään inhimillisiä, mutta myös aidosti toimivia etäpalveluita. Etäpalvelut eivät kuitenkaan saa korvata liiallisesti lähipalveluita, eikä niistä perittävää maksua saa määrittää liian korkeaksi. Etäpalveluiden tulee olla hinnaltaan huomattavasti edullisempia kuin lähipalvelut. Hoitoon liittyvien lääkärintodistusten ja lausuntojen tulisi olla asiakkaalle maksuttomia.

6 a § Maksukatto / Avgiftstak

Maksukatot on yhdistettävä palveluissa, lääkkeissä ja matkoissa. Yhteisen vuotuisen maksukatton taso tulee sitoa takuueläkkeen tasoon, joka vuonna 2020 on 835 euroa. Erilliset maksukatot tulee kuitenkin säilyttää ja niitä seurata jatkossakin. Kunkin erillisen maksukatton täytyessä asiakas ei maksaisi kyseistä palvelu-, matka- tai lääkekohtaista maksua. Kun palveluista, matkoista ja lääkkeistä perityt maksut ylittävät maksukatton (835 €), ne olisivat tämän jälkeen ilmaisia.

Maksukattojärjestelmää tulee kehittää niin, että edunsaaja saisi hänelle kuuluvan etuuden automaattisesti. Asiakkaan maksukertymää tulee tarkastella kalenterivuoden sijaan 12 kuukauden jaksolla. Lisäksi kuntien ja kuntayhtymien on seurattava maksukertymää ja ilmoitettava asiakkaalle maksukatton täyttymisestä. Nykyään seurantavastuu on asiakkaalla. EKL kehuu suunnitelmaa laajentaa maksukattoa, erityisen hyvänä pidämme suunnitelmaa laajentaa se koskemaan tilapäistä kotisairaanhoidoa ja kotisairaalahoidoa.

7 b § Palvelun pitkäaikaisuus / Servicens långvariga karaktär

-

7 c § Pitkääikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkääikaisen perhehoidon ja pitkääikaisen laitoshoidon maksu / Avgift för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

Asumispalvelujen maksujen perusteiden on oltava valtakunnallisesti yhdenmukaiset. Tehostetun palveluasumisen asiakasmaksut (sisältäen hoivan, hoidon, tukipalvelut, asumiskustannukset ja lääkkeet) eivät saa ylittää laitoshoidon maksuja. Asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jäävän käyttövaran tulisi olla vähintään 250 euroa kuukaudessa.

10 b § Pitkääikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkääikaisesta perhehoidosta ja pitkääikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och för långvarig sluten vård

Omaishoidon tukea ei saa huomioida tulona ehdotuksessa.

10 c § Tuloista tehtävät vähennykset pitkääikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkääikaisessa perhehoidossa ja pitkääikaisessa laitoshoidossa / Avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

10 d § Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkääikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkääikaisessa perhehoidossa / Särskilda avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig familjevård

-

10 e § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkääikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu / Avgift för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

Ikääntyneiden monimuotoisiin asumisen tarpeisiin on vastattava ikääntyneen yksilöllisistä tarpeista käsin. Nämä monimuotoiset palvelut on turvattava ikääntyneen mahdollisimman hyvän toimintakyvyn säilyttämiseksi ja kotona asumisen varmistamiseksi asiakkaalle mahdollisimman edulliseen hintaan. Samanaikaisesti on huolehdittava, että palvelut ovat saavutettavia, turvallisia ja mahdollisia riippumatta ikääntyneen varallisuudesta.

10 f § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkääikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

Kotiin annettavien palvelujen maksut on määriteltävä valtakunnallisin perustein. Annettavista palveluista perittävien asiakasmaksujen tulo rajaa tulee korottaa Euroopan unionin määrittelemälle köyhyysrajalle. Tulorajaan ei saa ottaa huomioon omaishoidon tukea.

10 g § Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa / Avdrag från inkomsterna för fortgående och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

-

10 h § Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut / Stödtjänster och tjänster i samband med boendeservice

Ikääntyneiden monimuotoisiin asumisen tarpeisiin on vastattava ikääntyneen yksilöllisistä tarpeista käsin. Nämä monimuotoiset palvelut on turvattava ikääntyneen mahdollisimman hyvän toimintakyvyn säilyttämiseksi ja kotona asumisen varmistamiseksi. Samanaikaisesti on huolehdittava, että palvelut ovat saavutettavia, turvallisia ja mahdollisia riippumatta ikääntyneen varallisuudesta. Annettavista palveluista perittävien asiakasmaksujen tulo rajaa tulee korottaa Euroopan unionin määrittelemälle köyhyysrajalle.

10 i § Laskennallinen metsätulo / Kalkylerad inkomst av skog

-

10 j § Maksun määrääminen ja tarkistaminen / Bestämmande och justering av avgift

-

10 k § Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun / Hur avbrott i servicen påverkar klientavgiften

Palvelun keskeyttämisen vaikutus asiakkaalle tulevaan palvelumaksuun on syytä arvioida kohtuullisesti ehdotuksen mukaisesti. Lyhytaikaisessa, alle viisi päivää kestävässä keskeyttämisessä tulee arvioida, muodostuuko asiakkaalle kohtuuton taloudellinen taakka suhteessa palvelun mahdollisen jatkamisen suositeltavuuteen. Tässä tapauksessa asiakkaalla on edelleen oikeus omasta tahdostaan keskeyttää palvelu lyhytaikaisesti, mutta hänellä tulee olla tieto perittävästä maksusta.

11 § Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen / Nedsättning och eftergift av avgift

Perustuslain mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Taloudellinen tilanne ei saa olla esteenä palveluihin hakeutumiseen (PeVL 39/1996 vp).

Asiakkaille on tiedotettava aktiivisesti mahdollisuudesta maksujen alentamiseen tai perimättä jättämiseen. Asiassa tulee korostaa erityisesti sosiaalihuollon ja asiakkaan yhteistyön merkitystä, jotta heikoimmin pärjävillä asiakkailla on riittävät tiedot oikeuksistaan asiassa.

Tiedämme, että maksut estävät hoitoon hakeutumista. Vuonna 2018 lähes 390 000 julkisista sosiaali- ja terveyspalveluista perittyä asiakasmaksua päätettiin ulosottoon, mikä on noin viidennes edellisvuotta enemmän. Lisäksi monet joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen asiakas- ja lääkemaksuissa

Pykälä on ehdottomasti säädettävä niin, että kaikki maksut, kuten terveydenhuollon tasamaksut ja lyhytaikaiset laitospmaksut ovat pykälän piirissä, eivätkä kuntien ja kuntayhtymien omassa harkinnassa.

Suomessa kotitaloudet rahoittavat noin viidenneksen terveydenhuollon kokonaismenoista suorilla asiakasmaksuilla ja omavastuilla. Osuus on Pohjoismaiden korkein.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL:n, Kelan, Tilastokeskuksen ja Turun yliopiston yhteistyönä tekemän tutkimuksen (THL 5.2.2020) mukaan terveysmenolajit kohdistuvat eri tuloryhmille eri tavoin. Suurituloisimmilla kotitalouksilla yksityisten terveystalvelujen omavastuut ovat suurin meno, kun taas pienituloisimmilla se on julkisen terveydenhuollon asiakasmaksut. Selkeästi suurimmat köyhdyttävät vaikutukset ovat julkisen terveydenhuollon asiakasmaksuilla, jotka kohdistuvat erityisesti palveluja paljon käyttäville ikääntyneille.

13 § Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu / Avgift av dem som inte är bosatta i Finland

-

14 § Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle / Uppbärande av inkomster, ersättningar eller fordringar till kommunen eller samkommunen

Yli puolessa kunnista perinnän hoitaa yksityinen perintätoimisto. Maksujen siirtyminen perintätoimistojen hoidettaviksi saattaa vaikeassa tilanteessa olevat pienituloiset sellaiseen taloudelliseen ahdinkoon, josta voi olla erittäin vaikea päästä ulos.

Yksityisten perintätoimistojen käyttö moninkertaistaa perittäviä asiamaksuja ja niiden käyttämisestä on luovuttava. Julkisen vallan tulee vastata niin palveluiden laskutuksesta kuin maksujen perinnästä erääntymisen jälkeenkin ja niiden tueksi on luotava selkeät toimintatavat ja perinnän toteuttamisen seuranta. Perintätoiminnan harjoittaja ei saa esiintyä velkojan toimeksiannosta hakijana tai asiamiehenä sosiaali- ja terveydenhuollon saatavan ulosotossa.

Perittävää summaa tulee kohtuullistaa asiakkaan tilanteen niin vaatiessa.

14 a § Viranomaisten tiedonsaantioikeus / Myndigheternas rätt att få upplysningar

-

15 § Muutoksenhaku / Ändringssökande

-

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021) Ikraftträdande

Lain voimaantuloa tulee edistää riittävällä tapaa, jotta se saadaan voimaan mainittuna aikana 1.1.2021. Edellisen asiakasmaksulain uudistuksen kaaduttua alkuvuonna 2019 ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaiden taloudelliseen tilanteeseen ei ole tullut riittävää parannusta, monen asiakkaan tilanne on päinvastoin huonontunut.

Kokko Timo
Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry

Kivinen Eero
Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry - Timo Kokko toiminnanjohtaja
Lausunnot antaa lisätietoja tarvittaessa Eero Kivinen
sosiaalipoliittinen asiantuntija eero.kivinen@ekl.fi 041 522 1696